

Posudek na bakalářskou práci Karolíny Hejčové „Vývojový vztah slovní zásoby a fonemického uvědomování“.

Práce Karolíny Hejčové se věnuje otázkám vývojových souvislostí fonologické a lexikální jazykové roviny, resp. fonemického uvědomování a slovní zásoby. S využitím dat získaných ve výzkumném projektu FHS UK podpořeném TAČR („*Komplexní diagnostická baterie pro posuzování jazykových schopností v předškolním a raném školním věku*“ (TL02000174), které dostala kolegyně pro realizaci projektu k dispozici ode mne jako vedoucí práce k dispozici, prověřovala platnost jednoho z teoretických modelů vývojového vztahu slovní zásoby a fonemického uvědomování, teorie lexikální restrukturalizace (Metsala a Walley 1998). Cílem projektu „*Komplexní diagnostická baterie pro posuzování jazykových schopností v předškolním a raném školním věku*“ bylo sestavení a standardizace souboru diagnostických testů pro posuzování vývojové úrovně jazykových schopností u dětí ve věku 3 – 8 let, testové baterie BDTJ- Baterie diagnostických testů jazyka.

Kolegyně Hejčová pracovala na předkládané bakalářské práci postupně v průběhu čtyř akademických semestrů. V rámci tohoto období se nejprve seznámila s principy a postupy pro realizaci sběru dat v projektu BDTJ a to formou přímého zapojení do procesu sběru dat. I když původní záměr pro realizaci této bakalářské práce počítal s výraznějším zapojením kolegyně Hejčové do procesu sběru dat, lze rozsah získaných dat (8 participantů) považovat za dostačující pro dobrou obeznámenost s procedurami a postupy, které data zpracovávají v této bakalářské práci zahrnují. K dalšímu zpracování měla kolegyně Hejčová k dispozici data od celkem cca 450 participantů, ze kterých vybírala údaje vhodné pro prozkoumání klíčového problému předkládané práce: osvojila si postupy pro čištění a selekci primárních dat dle záměrů a cílů sekundárních analýz. V samostatných úsecích přípravy bakalářské práce pak kolegyně zpracovávala přehledovou (teoretickou) část. V závěru přípravy bakalářského projektu se věnovala postupům a procedurám směřujícím k vyhodnocení dat.

Přehledová část je zpracovaná ve strukturované formě s logickým řazením témat relevantních pro sledování klíčového problému práce: autorka postupuje od obecné definice jazyka a vymezení rovin, které rozlišujeme pro potřeby popisu vývoje jazykových schopností, přes popis vývoje fonologické a lexikální roviny až k vymezení teorie lexikální restrukturalizace. Celkově čítá přehledový oddíl cca 11 stran. Z hlediska obsahu považuji přehledovou část za hutně zpracovanou, ovšem ne zcela konzistentní. Na několika místech se objevují nepřesnosti a formulace naznačující mezery v porozumění klíčovému teoretickým konceptům a místy až svévolnou modifikaci významu základních pojmů studovaného problému: jako příklad tohoto jevu uvádím úryvek ze str. 18, kde se autorka dopouští značného významového posunu ve vysvětlení základního pojmu práce, fonemického uvědomování: „...jinými slovy, fonemické uvědomování je nadřazeno slabičnému i fonologickému. Považujeme ho za vývojové kontinuum, kdy nejprve dochází k vývoji jazyka a řeči a následně se zaměřujeme na vyčlenění hlásek...“).

Empirická část je zpracovaná na celkem cca 18 stranách. Základní popis metodologie provedené studie je předložen uspokojivě s obvyklou strukturací dílčích oddílů. Autorka zde především pečlivě popisuje vlastní postupy pro sběr dat. Klíčové pasáže empirického oddílu jsou ale velmi obtížně srozumitelné, postrádají potřebnou explanaci a strukturu umožňující čtenáři pochopení postupů a dílčích kroků, které autorka realizovala pro zodpovězení vymezené výzkumné otázky (potvrzení či rozporování teorie lexikální restrukturalizace). Jen obtížně se bráním dojmu, že sama autorka ne zcela přesně chápe důsledky teorie lexikální restrukturalizace pro porozumění zákonitostem

vývoje fonemického uvědomování a jen se značnými obtížemi navrhuje a komunikuje relevantní postupy pro její doložení či rozporování ve studii dostupnými daty.

„...Teorie předpokládá, že děti s vyvinutou fonologickou rovinou jazyka a dobrou slovní zásobou mají výsledně dobře vyvinuté fonemické uvědomování. Toto jsem chtěla ověřit tak, že bych porovnávala právě výsledky dětí v příslušných jazykových úlohách, které se na jednotlivé složky jazyka zaměřují. Očekávala jsem, že ty děti, které budou mít vysoce rozvinutou slovní zásobu, budou mít zároveň i dobrou fonemickou rovinu a v obou těchto úlohách (které budu dále podrobně popisovat) tedy dosáhnou nadprůměrně vysokých hodnot. Naopak děti s nízkými hodnotami ve slovníkové části by dle tohoto pravidla měly mít nízké hodnoty i napříč fonemickou rovinou. Pokud teorie lexikální restrukturalizace platí, veškeré tyto hodnoty by na konci výzkumu měly značně korelovat. ...“ str. 27.

Za velmi matoucí považuji svévolné použití pojmu „korelace“ v případech, kdy autorka v podstatě mluví o shodě procentních bodů. V celkovém náhledu je zpracování oddílu 4. „Výsledky výzkumu a jejich zpracování“ obtížně srozumitelné, matoucí, problematické z hlediska relevance sledovanému problému a místy i chybné. Pravděpodobně nejzajímavějším předloženým analytickým materiálem je Graf č. 2., který ale autorka na straně 40 dole popisuje a interpretuje zcela v rozporu (!) s jeho reálným obsahem. Celkové zmatení empirické části pak graduje v oddíle Diskuse: kde se objevují v kontextu předchozího textu v zásadě zcela nová tvrzení a až podivná zjištění *„...Cílem mého výzkumu bylo do jisté míry tuto teorii vyzkoušet v praxi na vybraném vzorku českých dětí a zjistit, zda by na ně byla vůbec aplikovatelná, a zda by přinesla zajímavý výsledek. Neočekávala jsem, že by korelace výsledků byla na 100 % shodná. Pro takový výsledek by se nejspíš musely uskutečnit ještě další testy různé podoby. Nicméně, i s nastavenou hranicí tolerance se mi podařilo dostat se k zajímavému výsledku. Skutečně se mi potvrdilo, že lingvisticky schopnější děti měly typicky vysoké hodnoty napříč všemi úlohami, které plnily....“)*

Práci kolegyně Hejčové hodnotím jako velmi slabou, myšlenkově neuspořádanou a nekonzistentní s problematikou a chybně zpracovanou analytickou částí provedeného výzkumu. Práci ve stávající podobě nedoporučuji k obhajobě. Pokud se autorka rozhodne k obhajobě přistoupit, považuji za zcela zásadní, aby u obhajoby dokázala předložit a prezentovat takový materiál, kterým nahradí nebo doplní chybný a nepřesný obsah oddílu 4.

doc. PhDr. Seidlová Málková Gabriela, Ph.D.

Praha 9. 6. 2022